

До спеціалізованої вченої ради
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
(вулиця Сікових Стрільців, 52А, м. Київ, 04053)

РЕЦЕНЗІЯ

доктора педагогічних наук, доцентки, завідувачки кафедри педагогіки,
адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту
менеджменту та психології

Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти»

Національної академії педагогічних наук України

Кравченко Ганни Юрївни

на дисертаційне дослідження

Золочевської Ольги Федорівни

«Управління розвитком науково-методичної компетентності вчителів
початкової школи», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії з
галузі знань 01 – «Освіта» за спеціальністю – 011 «Освітні, педагогічні науки

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки. Дисертаційна робота Золочевської Ольги Федорівни за темою «Управління розвитком науково-методичної компетентності вчителів початкової школи» визначається тим, що в умовах трансформації національної системи освіти саме вчителі є найважливішими агентами змін у здійсненні освітніх реформ. Подвійна роль учителя в освітній реформі як суб'єкта й об'єкта реформування робить розвиток професійної майстерності вчителя актуальною сферою, яка все більше привертає увагу теоретиків і практиків освіти. Аналіз останніх психолого-педагогічних досліджень показує, що більшість науковців і дослідників не мають єдиного бачення змісту та підходу до розвитку професійної компетентності вчителів, зокрема початкової школи в системі методичної роботи, зокрема науково-методичної роботи.

Актуальність проблеми доведено авторкою та конкретизовано в науковому апараті дослідження, що відповідає вимогам та є самостійним для розв'язання всіх поставлених завдань, окреслених дисертанткою. Визначена авторкою логіка відповідає науковій проблемі та спрямована на системне її розв'язання.

Тему дисертаційного дослідження затверджено на вченій раді Державного вищого навчального закладу «Університет менеджменту освіти» НАПН України (протокол № 2 від 22.02.2022 р.) і погоджено Міжвідомчою радою з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 2 від 29.04.2022 р.).

2. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації забезпечується застосуванням у ході її виконання методології, мети та завдань, а також відповідає специфіці об'єкта й предмета дослідження, що підтверджується застосуванням необхідного комплексу методів дослідження, відповідною джерельною базою, кількісною обробкою та якісним аналізом, а також практичним впровадженням дослідницьких результатів.

Для досягнення мети й завдань в роботі було використано теоретичні та емпіричні методи дослідження. Сформована авторкою джерельна база відзначається різноманітністю й достатньою структурною повнотою. Вона включає 183 найменувань, з них 12 – зарубіжних джерел іноземною мовою, що слугує доказом інформативності та валідності представленої роботи.

Наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані в дисертації, обґрунтовані апробацією результатів дослідження.

3. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації.

У дисертаційній роботі Золочевської Ольги Федорівни вперше: визначено та теоретично обґрунтовано *організаційно-методичні умови управління розвитком НМК учителів початкової школи*, а саме: *створення творчого освітнього медіа простору* (створення шкільного науково-методичного освітнього простору для розширення поля можливих науково-дослідницьких, творчих дій, проживання в цьому просторі зустрічей, подій, ситуацій, педагогічних обставин); *створення позитивного психолого-емоційного клімату в педагогічному колективі* (облаштування творчого розвивального укладу шкільного життя початкової школи); *створення ситуації*

успіху професійної комунікації педагогів початкової школи (організація спільного пошуку робочих орієнтирів, міжособистісних зустрічей і діалогу, співтворчості, співпраці в педагогічному колективі початкової школи); вектори розвитку інноваційної науково-методичної активності (використання досвіду інноваційної науково-методичної педагогічної та управлінської діяльності початкової школи); позиціонування суб'єкт-суб'єктної діяльності в педагогічному колективі (впровадження активних та інтерактивних методів, технологій, форм науково-методичного, професійно-особистісного розвитку вчителів початкової школи в напрямі розвитку НМК); експертно-аналітична умова (експертна оцінка та аналіз розвитку НМК учителів початкової школи засобами моніторингу, рефлексії, гуманітарної експертизи);

розроблено модель управління розвитком науково-методичної компетентності учителів у системі методичної роботи початкової школи.

4. Значення для науки і практики одержаних автором результатів.

Практичне значення результатів дослідження полягає в розробці методичних рекомендацій щодо управління розвитком НМК учителів у системі методичної роботи транслюють положення, згідно з якими буде забезпечуватися ефективність роботи методичної служби початкової школи. Впровадження діагностичного інструментарію в практику роботи закладів загальної середньої освіти для дослідження стану сформованості НМК в учителів початкової школи на базі платформи Rediker Software в рамках авторського проекту «Альфа» із застосуванням Інтерактивної панелі AdminPlus.

5. Основні положення дисертаційного дослідження впроваджено в процес роботи методичної служби Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження № 15 від 15.02.2021 р.), Основ'янського районного управління освіти Харківської міської ради Харківської області (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження № 75 від 16.02.2021 р.), Запорізької загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 94 Запорізької міської ради Запорізької області (довідка про

впровадження результатів дисертаційного дослідження № 01-27/19 від 15.02.2021 р.), опорного закладу Решетилівської філії I ступеня «Решетилівський ліцей імені І. Л. Олійника Решетилівської міської ради» Запорізької області (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження № 01-23/14 від 15.02.2021 р.), Харківської загальноосвітньої школи I–III ступенів № 92 Харківської міської ради Харківської області імені П. П. Набойченка (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження № 01-52/50-22 від 17.02.2021 р.), Комунального закладу «Харківська гімназія № 13» Харківської міської ради Харківської області (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження № 70 від 17.02.2021 р.).

6. Оцінка структури та змісту дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел до кожного розділу, разом – 183 джерела, з них зарубіжних джерел – 12 та 6 додатків. Повний текст дисертації складає 229 сторінок, основний зміст роботи викладений на 178 сторінках. Робота містить 16 таблиць та 10 рисунків.

У вступі обґрунтовано актуальність виконаного дослідження; указано на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання і методи дослідження; висвітлено наукову новизну і практичне значення результатів дослідження; представлено апробацію та впровадження результатів дослідження; зазначено особистий внесок здобувача; подано структуру й обсяг дисертаційної роботи.

У першому розділі «Проблема управління розвитком науково-методичної компетентності вчителів початкової школи в педагогічній теорії та практиці» окреслено вимоги до змістової і процесуальної складових науково-методичної компетентності учителів початкової школи; розглянуто науково-методичну компетентність учителів початкової школи як здобуття нових знань, набуття умінь і досвіду і як перебудову, зміну вже сформованих уявлень про здійснення освітнього процесу в початковій школі; охарактеризовано основні поняття з

проблеми дослідження: «розвиток» «компетентність», «методична робота», «науково-методична робота»; «управління розвитком НМК учителів початкової школи». Проаналізовано стан досліджуваної проблеми розвитку науково-методичної компетентності вчителів в системі методичної роботи початкової школи, на основі якого авторкою виділено її особливості.

У другому розділі «Теоретичні засади управління розвитком науково-методичної компетентності вчителів початкової школи» на основі аналізу видів науково-методичної діяльності, компетенцій та змісту науково-методичної роботи вчителів початкових класів визначено критерії, показники та рівні науково-методичної компетентності вчителів початкової школи. Виокремлено організаційно-методичні умови управління розвитком науково-методичної компетентності вчителів початкової школи та надано повну характеристику.

Обґрунтовано модель управління розвитком науково-методичної компетентності вчителів початкової школи. Модель управління розвитку НМК учителів початкової школи розкриває авторське бачення змісту, технології, комплексу організаційно-методичних умов, оцінки результативності досліджуваного процесу і будується як цілісна система концептуально-цільового, змістового, організаційно-процесуального та аналітико-результативного компонентів (рис. 2.1). Авторка роботи розкрила значення проєктування індивідуального маршруту розвитку НМК учителів початкової школи, що виокремлює індивідуальний маршрут та визначає роль супроводжуючого на кожному етапі професійного становлення вчителя (табл. 2.6).

У третьому розділі «Експериментальне дослідження управління розвитком науково-методичної вчителів початкової школи» авторкою визначено етапи організації та проведення експерименту: діагностичний, констатувальний і формувальний. Розкрито їх зміст. Дослідницею для проведення експериментального дослідження було обрано 285 вчителів початкової школи з різних міст України (м. Запоріжжя, м. Полтава, м. Харків). З метою визначення актуального стану розвитку НМК учителів розроблено

авторський діагностичний інструментарій, де ступінь сформованості компетентності оцінювався за кількістю балів, що перевірялися «ключем». Розроблено чотири комплексні анкети, які були використані на базі платформи Rediker Software в рамках авторського проекту «Альфа» із застосуванням Інтерактивної панелі AdminPlus, яка показала достовірні результати та прогрес. Здійснений аналіз авторкою наукової літератури засвідчив відсутність методичних матеріалів для всебічного виміру сформованості досліджуваної компетентності. Поданий порівняльний аналіз емпіричного показника F-критерію в КГ та ЕГ з визначеними межами $F_{krit} 1,7-1,3$ за всіма компонентами показав, що F_{emp} -КГ із значенням від 0,89 до 1,02 виходить за вказані межі, а F_{emp} -ЕГ з показником від 1,3 до 1,33 підтверджує достовірність результатів.

Подано методичні рекомендації для організації управління розвитком НМК учителів у системі методичної роботи початкової школи, які адресовані методистам, педагогам-практикам.

Отже, здійснений аналіз дозволяє констатувати, що дисертаційна робота за структурою, змістом, обґрунтованістю основних положень, висновків є самостійним дисертаційним дослідженням.

7. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях. Основні результати дослідження опубліковано у 6 публікаціях автора (2 з них надруковано в наукових зарубіжних виданнях).

8. Дотримання академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Експертиза тексту дисертаційного дослідження та його результатів (висновків, пропозицій та рекомендацій) дає підстави стверджувати, що Золочевською Ольгою Федорівною було дотримано загальних вимог та вимог академічної доброчесності. Дисертанткою відповідним чином оформлені посилання на наукові та документальні джерела, статистичні матеріали. Анотація поданого дисертаційного дослідження є характеристикою роботи, відображає мету та новизну наукової праці. Зміст анотації не містить

інформацію, яка була б відсутня у тексті дисертації.

9. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Золочевської Ольги Федірівни, вважаємо за доцільне висловити окремі **зауваження та побажання**:

1. В деяких місцях дисертаційного дослідження спостерігається відсутність логічного зв'язку між його частинами та брак обґрунтованості представленої інформації. Наприклад, Розділ 1., п.1.1. С. 36-38. Наприклад, не зовсім зрозумілим є звідкіля виникла аргументація висновку «у межах нашого дослідження управління розвитку НМК учителів початкових класів будемо розуміти як цілеспрямований алгоритмізований процес зміни рівня розвитку НМК педагогів, що містить низку послідовних етапів: концептуально-цільовий, змістовий, організаційно-процесуальний, аналітико-результативний». С. 49-50. Наприклад, відсутня логіка пояснення визначення видів науково-методичної діяльності, компетенції та змісту науково-методичної діяльності вчителів початкових класів с. 62 (табл.2.1). Наприклад, із змісту «Перелік таких видів діяльності має спиратися на цілісне, системне бачення педагогічного процесу. Системоутворювальним і регуляційним фактором професійної діяльності вчителя початкової школи в умовах впровадження ідей НУШ має стати НМК. Відповідно до встановлених видів компетентностей виділяють компетенції: ключові (мета, рівень змісту освіти); надпредметні (певні предмети й освітні галузі); предметні (стосуються конкретного змісту), зроблено *авторське визначення поняття «науково-методична компетентність – це сукупність характеристик особистості вчителя, що дає змогу цілісно реалізувати систему мотиваційно-ціннісного ставлення до побудови та організації педагогічного процесу початкової школи (як об'єкта його професійної діяльності) на основі використання методів наукового пізнання»*. С. 65.

2. У дисертації на с. 62 (табл. 2.1) авторка визначає види науково-методичної діяльності, одним із яких виокремлено *конструктивний*. Не зрозумілим є визначення його змісту: *уміння планувати спільну з учнями діяльність, забезпечувати продуктивність роботи на основі раціонального*

аналізу, роз'яснення цілей учневі і організації прийняття цілей учнем; вміння трансформувати предметний зміст відповідно до потреб кожного учня, тобто вибудувати індивідуальну освітню траєкторію; уміння створювати атмосферу, що сприяє активізації освітнього процесу. Як відомо до завдань методичної роботи віднесено: підвищення наукового рівня вчителя: підготовка вчителя до засвоєння ним змісту нових програм і технологій їх реалізації; постійне ознайомлення з досягненнями психолого-педагогічних дисциплін і методик викладання; вивчення і втілення у шкільну практику передового педагогічного досвіду, творче використання перевірених рекомендацій: збагачення новими, прогресивними і досконалими методами і засобами навчання; постійне вдосконалення навичок самостійної роботи вчителя, надання йому кваліфікаційної допомоги як у питаннях теорії, так і в практичній діяльності, у підвищенні результативності його педагогічної праці. Зміст науково-методичної діяльності вчителів початкових класів конструктивного виду розкриває роботу з учнями – професійну компетентність вчителя. Доцільним на нашу думку є розкриття саме змісту у контексті розвитку НМК саме вчителя, але не вплив його професійної діяльності на розвиток учнів тощо.

3. У розділі 2. потребує доповнення змісту табл. 2.1 таким видом діяльності, як *інноваційний*, що спрямований на створення та вдосконалення конкурентоздатних технологій, трансформацію наукових досліджень і розробок у практичну діяльність учителя. Однак, у організаційно-методичних умовах авторкою визначається умова наявності векторів розвитку *інноваційної науково-методичної активності*, змістом, якого є використання досвіду інноваційної науково-методичної педагогічної та управлінської діяльності початкової школи. Також це зазначено у змісті моделі Рис. 2.1. Модель управління розвитком НМК педагогів початкової школи.

Доречним, на нашу думку, було б додати і такий вид діяльності, як *інформаційно-комунікативний*, що передбачає обмін і передавання інформації, завдяки яким стають можливими збагачення досвіду, нагромадження знань, оволодіння діяльністю, узгодження дій та взаєморозуміння учасників

освітнього процесу.

4. Не викликає зауважень, але потребує звернення уваги на поданий авторкою перелік активних та інтерактивних технологій та форм розвитку НМК педагогів початкової школи (табл. 2.5). На нашу думку, в епоху цифровізації необхідно було б звернути увагу на такі технології, як: мультимедійні технології, експерієнс-технології, технології мережевої взаємодії, педагогічний коучинг.

5. У змісті Розділу 3, авторкою зазначається, що розроблено «Індивідуальну освітню траєкторію» НМК учителя початкової школи С. 169. Потребує уточнення у якій формі вона розробляється та подається для використання, саме керівниками ЗЗСО, заступниками директора з початкової освіти, методистам управлінь освітою тощо.

6. Вважаємо, що у поданих методичних рекомендаціях для організації управління розвитком НМК учителів у системі методичної роботи початкової школи (Розділ III, пп.3.3), які адресовані методистам, педагогам-практикам, не обійшло звернути увагу на керівників закладів загальної середньої освіти та їх заступників, зокрема заступників початкової школи. Саме вони створюють умови для ефективного розвитку НМК учителів початкової школи.

7. Зауваження викликають терміни подання довідок про впровадження результатів дослідження: Основ'янського районного управління освіти Харківської міської ради Харківської області (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження № 75 від 16.02.2021 р.), Запорізької загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 94 Запорізької міської ради Запорізької області (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження № 01-27/19 від 15.02.2021 р.), опорного закладу Решетилівської філії І ступеня «Решетилівський ліцей імені І. Л. Олійника Решетилівської міської ради» Запорізької області (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження № 01-23/14 від 15.02.2021 р.), Харківської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 92 Харківської міської ради Харківської області імені П. П. Набойченка (довідка про впровадження

результатів дисертаційного дослідження № 01-52/50-22 від 17.02.2021 р.), Комунального закладу «Харківська гімназія № 13» Харківської міської ради Харківської області (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження № 70 від 17.02.2021 р.). Терміни довідок визначені 2021 роком, на разі 2024 рік.

Також доцільним є звернення уваги на терміни проведення експериментального дослідження, авторка зазначає, що для реалізації мети дослідження – забезпечення ефективного управління розвитком НМК учителів початкової школи – було організовано проведення педагогічного експерименту, що було реалізовано впродовж 2017–2020 рр. у три етапи. Але пройшло вже майже 4 роки, в системі освіти, зокрема в початковій школі, відбулися зміни. Це може впливати на результати експерименту.

8. У бібліографічному описі спостерігаються деякі порушення стандартних вимог, робота потребує коректорських правок і редагування, трапляються непоодинокі орфографічні, пунктуаційні, стилістичні огріхи, що порушують органіку наукового стилю. Зокрема, у списку літератури бракує посилання на сучасні публікації: наявні 18 публікацій 2019-2023 рр., з них 5 авторських публікацій. Усього подано у переліку списку літератури 183 джерела.

Висловлені зауваження мають рекомендаційний характер, однак деякі з них потребують урахування та виправлення.

Робота виконана на належному фаховому рівні. Завдання, розв'язання яких передбачала дисертантка для реалізації поставленої мети, виконані. Відтак і мета роботи досягнута.

10. Висновок

З урахуванням усього зазначеного вище вважаю, що дисертація «Управління розвитком науково-методичної компетентності вчителів початкової школи», виконана Золочевською Ольгою Федорівною для здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки», є завершеною, цілісною науковою кваліфікаційною працею, має наукову

новизну, теоретичне та практичне значення, відповідає чинним вимогам наказу МОН України №40 від 12.01.2017 р, «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами та доповненнями №34 від 21 березня 2022 року), і може бути рекомендована до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії галузі знань 01 – «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 011 – «Освітні, педагогічні науки», а її авторка, Золочевська Ольга Федорівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», за спеціальністю 011 – «Освітні, педагогічні науки».

Рецензент:

доктор педагогічних наук, доцент, Ганна КРАВЧЕНКО
завідувач кафедри педагогіки, адміністрування
і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту
менеджменту та психології
Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти»
Національної академії педагогічних наук України

Підпис професорки кафедри педагогіки, адміністрування
і спеціальної освіти ННІМП
Університету менеджменту освіти Кравченко Г.Ю. засвідчую:
Начальник відділу кадрів

